

Cilvēku biomonitoringa padomes sēdes Protokols Nr. 9

Rīgā

2020. gada 17. jūnijā

Sanāksme notiek: Veselības ministrijā, Brīvības ielā 72, 309. telpā

Sanāksmes sākums: plkst. 13:00

Sanāksmes beigas: plkst. 14:00

Sanāksmi vada: prof. Dz.Mozgis – Padomes priekšsēdētājs, Slimību profilakses un kontroles centra direktora vietnieks sabiedrības veselības un profilakses jautājumos

Sanāksmē piedalās:

Padomes dalībnieki:

Dzintars Mozgis, Inese Mārtiņšone, Normunds Kadiķis, Anita Segliņa, Jana Simanovska, Vilnis Dzērve, Māris Valdovskis, Kristīne Sproģe, Jolanta Geduša

Uzaicināti:

Kristīne Sproģe (RSU Darba drošības un vides veselības institūts)

Protokolē: Inese Mārtiņšone, RSU Darba drošības un vides veselības institūts, Higiēnas un arodslimību laboratorijas vadītāja

Darba kārtībā:

1. Astotās sēdes protokola apstiprināšana;
2. Sabiedrības veselības pamatnostādņēs ietveramo biomonitoringa uzdevumu definējums. Viedoklis, papildinājumi, ierosinājumi, priekšlikumi.
3. Aktualitātes HBM4EU projektā.
4. Citi jautājumi

Sēdes gaita:

1. Visi klātesošie padomes locekļi ir iepazinušies ar iepriekšējās sēdes protokolu un viņiem nav iebildumu. Protokols ir apstiprināts pēc noklusējuma.
2. Sabiedrības veselības pamatnostādņēs ietveramo biomonitoringa uzdevumu definējums. Viedoklis, papildinājumi, ierosinājumi, priekšlikumi

Dz.Mozgis: Sabiedrības veselības pamatnostādņēs ietveramo biomonitoringa uzdevumu un pētniecības satura virzienos 2021 – 2027. gadam nepieciešams nodefinēt tās vielas, kuru atlieku klātbūtne būtu būtiska un monitorējama. Esošajā dokumenta sagatavē jau ir ietvertas vairākas vielas, par kurām jau daudzkārt Padomes sapulcēs runāts, kas varētu kā būtiskās, proti:

- 1) bisfenols A un tā atliekvielu klātbūtne dažāda vecuma Latvijas iedzīvotāju bioloģiskajos paraugos, tai skaitā urīnā, lai identificētu risku kopējai sabiedrības veselībai;
- 2) pesticīdu biomonitorings, lai apzinātu pesticīdu radīto risku sabiedrības veselībai.

Sapulces vadītājs aicina sapulces dalībniekiem izteikt viedokļus, ierosinājumus, piekrist vai iebilst. Tiek atvērta diskusija.

M.Valdovskis: Nominētās vielu grupas ir ļoti aktuālas; Informācijai padomes locekļiem: “Saeima uzdevusi Ministru kabinetam līdz 2020. g. 1. oktobrim sagatavot informatīvo ziņojumu par bisfenolu, ar visu klātesošo ministriju līdzdalību dokuments projekts ir sagatavots, un pašlaik notiek saskaņošanas process. Ziņojums Saeimā tiks iesniegts laikā. Viens no iespējam, ko rosinātu Saeima, varētu būt bisfenola izmantošanas aizliegums materiālos, kas nonāk saskarē ar pārtiku. Tomēr šāds risinājums ir jāsaskaņo ar Eiropas Komisiju (EK), un šobrīd ir maz ticams, ka EK to akceptētu.

Otra aktualitāte ir saistībā ar pesticīdiem. EK sagatavojusi jaunu stratēģiju turpmākajām desmitgadēm “No lauka līdz galdam” attiecībā par pārtiku, tai skaitā pesticīdu izmantošanu. Izvirzītie mērķi ir ambiciozi. Saistībā ar pesticīdiem ir izvirzīts mērķis līdz 2030. gadam samazināt stipri iedarbīgo pesticīdu lietošanu pa 50%. Atbildīgie dienesti ir skeptiski noskaņoti, jo, pirmkārt, ne pret visām augu slimībām ir iespējami alternatīvi pesticīdi, un, otrkārt, mazāk iedarbīgu līdzekļu lietošana noteikti izraisīs summārā apjoma palielināšanos. Kā arī ir iebildumi par vienoto pieeju visām dalībvalstīm, kas Latvijai īsti neder, jo uz šo brīdi pārdoto pesticīdu daudzums Latvijā ir daudz zemāks nekā citās Eiropas dalībvalstīs, piemēram, salīdzinājumā ar Nīderlandi.

Zemkopības ministrija noteikti atbalsta cilvēku biomonitoringa iekļaušanu sabiedrības veselības pamatnostādņēs.”

I.Mārtiņšone: ierosina paplašināt iekļaujamo tēmu tvērumu. Attiecībā par bisfenoliem, fokusēties ne tikai uz bisfenolu A, bet ietvert arī citus bisfenolu grupas savienojumus kā bisfenols S, bisfenols E, bisfenols F u.c. un izpētes virzienu rosina definēt kā endokrīnās sistēmas traucētājielas, lai varētu piedalīties nākotnē dažādos Eiropas projektos u.c.; iesaka pētniecību sasaistīt ar iedarbības

marķieriem, jo to ietver biomonitorings, kā arī atzīmē, ka pie endokrīnās sistēmas traucētājvielām pieskaitāmi arī ftalāti.

Padomes sapulces dalībnieki (Dz. Mozgis, A. Segliņa, N. Kadiķis, J. Simanovska, I. Mārtiņšone) izvērs diskusiju un nonāk pie kopsaucēja, ka sabiedrības veselības pamatnostādnēs ietveramā tēma būtu: Endokrīnās sistēmas grāvējvielu tai skaitā bisfenola A u.c. savienojumu klātbūtne dažāda vecuma Latvijas iedzīvotāju bioloģiskajos paraugos, tai skaitā urīnā, lai identificētu risku kopējai sabiedrības veselībai.

Raisās diskusija par atbilstošu un vienota termina pielietošanu latvieši valodā angliskajam jēdzienam “endocrine disruptors”.

Dz.Mozgis: Biomonitoringa padome pēc diskusijām vienojas par terminu endokrīnās sistēmas traucētājvielu apzīmēšanai un pēc noklusējuma 1.lasījumā izmantot vārdu – “grāvējvielas”, kas ir Eiropas Komisijas oficiālais tulkojums.

I. Mārtiņšone: rosina sabiedrības veselības pamatnostādnēs par pesticīdiem sagatavotajā priekšlikumā veikt papildinājumu, izsakot to sekojoši: “Pesticīdu un to atliekvielu biomonitorings...”; Ierosina papildināt pamatnostādnes ar smago metālu biomonitoringa pētījumiem (dzīvsudrabs, svins, kadmijs) dažādu iedzīvotāju grupās. Tā kā Latvijā ir atrasts augsts dzīvsudraba piesārņojums zivīs, un tā piesārņojums un risks var pastāvēt atkritumu pārstrādes procesos un caur atkritumu nonākšanu vidē.

N.Kadiķis: jautā par to, vai pietiks kapacitātes visu virzienu realizācijai, pašreizējā plānošanas periodā?

I. Mārtiņšone: atbild, ka pamatnostādnēs iekļauto ķīmisko savienojumu grupas ir izvirzītas kā prioritāras plānotajā Europa Horizon PARC projektā 2022. – 2029.gadam, līdz ar to aktualitāšu ietveršana pamatnostādnēs ļautu paplašināt jau uzsākto biomonitoringa pētniecību HBM4EU projekta ietvaros.

Izvērsas diskusija par iespējamajiem pieejamajiem resursiem Latvijas iekšienē, lai spētu realizēt pamatnostādnēs iekļautos tematiskos virzienus. Pastāv bažas no Veselības Inspekcijas puses, ka izvirzītie mērķi ir par ambicioziem un būs sarežģīti visu realizēt.

J. Geduša: pauž, ka arī no Eiropas Komisijas darba vides kontekstā arvien vairāk iezīmējas uzstādījumi un norādes par nepieciešamību veikt biomonitoringu ķīmiskajām vielām, tai skaitā metāliem darba vidē.

Padomes locekļi piekrīt smago metālu biomonitoringa nepieciešamības iekļaušanu sabiedrības veselības politikas pamatnostādnēs.

J.Simanovska: informē, ka VARAM veic ķīmisko vielu inventarizāciju un šai procesā Baltijas vides forums (BEF) īsteno pētījumu par īpaši bīstamajām vielām, kas Latvijā tiek izmantotas

ķīmiskajā ražošanā, auditējot pieejamās datu bāzes. Ierosina pieaicināt BEF pārstāvi kādā no nākotnes Biomonitoringa padomes sapulcēm informācijas sniegšanai.

3. Aktualitātes HBM4EU projektā.

I.Mārtiņšone: saņemts līdzfinansējums no LVAA pesticīdu pētījuma skrīninga realizēšanai un *e-waste* projektam. Pesticīdu pētījuma ietvaros savākti urīna paraugi par 2 sezonām (kopā 400 paraugi), kas tiks nosūtīti uz Franciju. Rezultātus plānots saņemt līdz 2021.g maijam, un iegūtie rezultāti tiks apkopoti publikācijās, kas ir biomonitoringa projekta uzdevums. HBM4EU projekta ietvaros realizēti divi raundi par ķīmisko vielu nominēšanu: pesticīdi un ftalāti; Tiek plānots trešais raunds ķīmisko vielu nominācijai, ko iekļaus PARC konceptā, un fokusēsies uz individuālām vielām. Nākamajā Padomes sēdē U.Berķis varētu iepazīstināt ar PARC darbību.

Dz.Mozgis: ierosina nākamajā Padomes sēdē uzaicināt pārstāvi no LVĢMC, lai iepazīstinātu par aktuāliem monitoringa pētījumiem.

N.Kadiķis: iesniegts Saeimā apstiprināšanai Nacionālais attīstības plāns 2021-2027. gadam, kurā ir iekļauts vides monitorings, bet cilvēka biomonitorings nav apstiprināts.

Padomes priekšsēdētājs pasludina sēdi par slēgtu.

Sēde tiek slēgta plkst. 14:00.

Padomes priekšsēdētājs

Dz. Mozgis

Protokolēja:

Inese Mārtiņšone

17.06.2020.